Historiskarkeologiska korsvägar – riktningar för en vidgad triangulering

Jonas Monié Nordin

This paper calls for an expansion of historical archaeology in both chronological and geographical scope. Moreover, it aims at a critical scrutiny of the use of prehistoric methods, perspectives, and theories in historical archaeology. The paper argues for a stronger alignment with humanities and cultural history through micro historic perspectives and theoretical perspectives of intersectionality. There is a need for an expansion of historical archaeology of class, gender and intercultural relations of the iron age, medieval, early modern, and modern periods. Concurrently there is a need for stronger historical archaeology to apply triangulation methods in the study of material, written, and visual sources in past time-spaces to write relevant and inclusive historical archaeologies of the whole of Scandinavia, but also Europe and the wider global world.

Den här typen av text skrivs sällan, men med viss periodicitet, omkring vart 15:e år, ibland oftare, ibland mer sällan. Artiklar som denna är delvis genrebetonade men utan att ha tydliga regler eller former. Formatet har berörts av Jes Wienberg 2005 och då med en humoristisk blinkning mot den ödesmättade air som omgärdar en dylik text – en akademisk transition och en övergångsrit i det lilla – markeringen av att en professor i historisk arkeologi går i pension och en annan tar vid. Vad ska hända med ämnet, hur ska det utvecklas, hur ser framtiden ut?

Vanligen är artikeln en programförklaring eller utpekande av en riktning: vilka är våra utmaningar, hur möter vi dem och hur ska ämnet utvecklas i framtiden? Det perspektivet berördes av Anders Andrén 2002,

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

då med förslaget att ämnet Medeltidsarkeologi borde byta namn till Historisk arkeologi och att ämnet borde breddas från ett period- till ett metodstudium (Andrén 2002; jfr Wienberg 2005, s. 71).

Syftet med den här artikeln är att diskutera möjliga utvidgningar av den historiska arkeologins triangulerande perspektiv genom en tydligare situering av ämnet i sitt humanistiska sammanhang (jfr Andersson 1988, s. 67). Avsikten är alltså inte att varna för hot vid den historiskarkeologiska horisonten eller peka ut riktlinjer för framtiden. Snarare avser texten att peka på möjliga vidgade teoretiska och metodologiska perspektiv och nya undersökningsområden.

Titeln *historiskarkeologiska korsvägar*, syftar inte på att ämnet skulle stå vid ett vägval. Tvärtom vill jag betona, skärskåda och utveckla något grundläggande inom ämnet: det historiskarkeologiska mötet mellan det förflutna och nuet som korsande vägar mellan människor, djur, ting och rum. De här olika aktörerna, företeelserna och objekten hade och har betydelse för varandra, och de är sammanflätade genom tid och rum. Det är möjligt att vidga förståelsen av dessa möten, korsningarna, genom det triangulerande arbetssättet för att fånga en ännu bredare bild av det förflutna samtidigt som ett ökat skärpedjup kan skapas.

Här föreslås att den tringulerande metodiken länkas till intersektionella perspektiv och att dessa tydligare betonar den historiska arkeologins humanistiska identitet, något som skiljer den från den förhistoriska arkeologins å ena sida laborativa sida och å andra sidan dess starka relation, ibland närmast fetsichartade, till tinget genom dess objektscentrerade ontologi. Samtidigt kan en vidgad historisk arkeologi bidra bortom mikroarkeologi och källpluralism och ha ett bredare geografiskt anslag.

Historisk arkeologi i förändring

Det tidiga 2000-talet var en dynamisk och spännande period för den historiska arkeologin. Ämnet genomgick stora utmaningar och gick stärkt ur dessa. Processen hade inletts redan under 1980-talet, eller som Anders Andrén påtalat, kanske redan 1962 i Carl-Axel Mobergs remissvar till inrättandet av ämnet medeltidsarkeologi där han propagerade för namnet historisk arkeologi i stället för medeltidsarkeologi (Andrén 2002, s. 23).

Samtidigt betydde 2000-talets första decennium att medeltidsarkeologin och den historiska arkeologin i Lund utsattes för konkurrens. Genom inspiration från den lundensiska medeltidsarkeologin och den anglosaxiska historiska arkeologin kom fler lärosäten att inkludera medeltiden och senare tidsperioder i sina studier. När Lund lämnade periodstudiet och blev ett metodämne ägnades perioden ökad uppmärksamhet på annat håll. Samtidigt kom den historiska arkeologin i sin nordamerikanska tappning att få stor spridning.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Vid tiden ökade också antalet lärosäten snabbt och utbildning i arkeologi kom att ges på platser som Huddinge, Härnösand/Östersund, Kalmar, Karlstad, Linköping, Visby och Örebro vid sidan av de äldre lärosätena. Expansionen var historisk i sin omfattning och kom snart att följas av regression. I Härnösand/Östersund, Karlstad, Linköping och Örebro lades utbildningarna ned efter kort tid. Under de senaste åren, på 2020-talet, förefaller en ny minskning av arkeologiutbildningarna i landet ha inletts med krympningar i både grundutbildning, masterprogram och doktorandtjänster, men nu som del av nedskärningar inom hela det humanistiska fältet. Samtidigt har arkeologi aldrig tidigare genererat en så omfattande mängd forskningsmedel som idag. Fler forskar men färre undervisar.

Även i ett nordiskt perspektiv kom det tidiga 2000-talet innebära att mångfalden inom arkeologin i allmänhet och den historiska arkeologin i synnerhet förstärktes med forskning och utbildning i Trondheim, Tromsö och Uleåborg. I Åbo, Århus och Helsingfors breddades de starka medeltidsarkeologiska traditionerna till att omfatta senare tidsperioder och ett bredare geografiskt och teoretiskt fokus.

Mycket av denna arkeologi, med inriktning på historisk tid, i både Sverige och i övriga Norden bedrevs emellertid av förhistoriker, med förhistoriska metoder och perspektiv. Då såväl som nu, har den arkeologi som intresserar sig för perioder präglade av skriftliga källor tydliga inslag av förhistoriska erfarenheter och perspektiv. Forskning med denna inriktning hade framför allt sitt säte i mellersta och norra delarna av Skandinavien med ett fokus på tidsperioden efter 1500 och en knytning till den nordamerikanska arkeologin med fokus på samma period. För nordligare delar av Skandinavien har medeltidsarkeologin under samma period varit blygsam, med några tydliga undantag (t.ex. Wallerström 1995). Parallellt utvecklades traditionen i södra Skandinavien, ofta driven från institutionen i Lund, som definierade historisk arkeologi utifrån förekomst och frekvens av text och ett användande av dessa texter i vad som kom att utvecklas till ett triangulerande perspektiv.

En liknande skiljelinje kan skönjas i Finland med en stark medeltidsarkeologisk och med Lund besläktad tradition i Helsingfors och Åbo, men en anglosaxiskt inspirerad tradition i Uleåborg (jfr Haggrén 2019). Arkeologin i norra Skandinavien avseende de historiska perioderna från yngre järnåldern och framåt, på de samiska områdena på finsk, norsk och svensk sida, har dominerats av en naturvetenskaplig, ofta tekniktung arkeologi med nära relation till förhistoriska studier.

Historisk arkeologi och mänskliga aktörer

Vetenskapsteoretiskt har dessa skilda arkeologier åtminstone delvis olik-

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

artade utgångspunkter. Framför allt är det av betydelse att lyfta fram de under senare år framträdande posthumanistiska strömningarna och den objektcentrerade ontologin som presenterat en riktning för att studera det förflutna. Med detta perspektiv och sin välmotiverade kritik av antropocentrism riskerar man emellertid att bortse från betydelsen av människors handlanden och konflikter. Här finns en risk att missa skogen för ett entydigt fokus på dess enskilda träd. Klass, kön och etnicitet är några av de avgörande konfliktytorna i det förflutna såväl som i nuet som riskerar att tappas bort.

I synnerhet i förhistorisk arkeologi har dessa kategorier kommit att spela en alltmer underordnad roll under senare år och lämnat plats åt ickemänskliga aktörer/aktanter, med utgångspunkt i en ontologi som styrs mot objekt (t.ex. Olsen 2010). Denna objektscentrerade ontologi riskerar emellertid att sudda ut både möten och konflikter mellan människor, mellan individer såväl som kollektiv till förmån för föreställningen om tingens oberoende. Samhällsstrukturer och fenomen som feodalismen, kolonialismen och moderniteten riskerar att distanseras och trivialiseras. Vi kan hamna i en situation där det empiriska myllret får oss att bortse från strukturerande faktorer i det förflutna och i nuet – faktorer som är kända och nåbara för den historiska arkeologin.

Sett utifrån ett historiskarkeologiskt perspektiv kan en objektsorienterad ontologi, i likhet med andra ontologier som till exempel banal eller metodologisk nationalism (Billig 1995; Martins 1974), innebära begränsningar i förståelsen av det förflutna. Det är därför inte överraskande att objektscentrerad eller platt ontologi, trots den välbehövliga revitaliseringen av tinget, har haft svårt att vinna framgång i skandinavisk historisk arkeologi. En arkeologi som med sin metodologiska skärpa inte lika lätt som övrig arkeologi kan detronisera mänskliga strukturer, relativisera konflikter skapade av människor och skilja oss från tingen.

I det historiskarkeologiska källmaterialet är det förflutnas människor inte avlägsna. Vi behöver inte uppfinna dem och vi kan inte heller bortse från dem. Människorna kan ha varit väldigt annorlunda och det förflutna var i många avseenden ett främmande land, men de historiska arkeologerna kan ta sig dit. Genom bredden av källmaterial skapas titthål in i det förflutna. Dessa titthål är ibland begränsade och blicken många gånger oskarp, men vi kan möta det förflutnas människor. Utan att förringa vare sig den senantika klimatanomalin, digerdöden eller den Lilla istiden kan den triangulerande historiska arkeologin studera hur individer och kollektiv agerade i relation till, men även mot dessa processer. Slaveriet eller konstruktionen av skärselden ägde rum för att individer och grupper av människor tjänande på att exploatera andra. Den historiska arkeologin kan sätta tingen i sina historiska sammanhang

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

av samverkan, motsättningar, exploatering och korsvägar.

Historisk arkeologi kan undvika vad som kan ses som fetischartade relationer till materiell kultur, landskap eller icke mänskliga aktörer. Vi vet att dessa kategorier har haft avgörande betydelser och strukturerande funktioner men vi vet också att mänskliga individers, gruppers och av människan skapade strukturer har haft avgörande betydelse för historisk förändring. Med de trianglerande erfarenheterna kan vi undvika naturdeterminism i både gammal och ny form och minnas att det vi studerar är mänskliga samhällen, att vi är humanister.

Mot en inkluderande triangulering

Den historiska arkeologins triangulering, dess sätt att relatera till källorna, är alltså av grundläggande betydelse för en arkeologi som vill se den komplexa relationen mellan ting och människor. Genom triangulering kan historisk arkeologi – utan att nödvändigtvis tillskriva icke-mänskliga aktörer en större betydelse och inflytande än de rimligen haft eller har – vidga förståelsen av de möten som skapar historia. Triangulering som metafor, men även som konkret metod, breddar även fortsättningsvis den historiska arkeologin (Mogren m.fl. 2009).

Genomslaget för begreppet triangulering har blivit omfattande och fungerat som en konkretisering av den historiska arkeologi som metodologi som Anders Andrén presenterade i *Mellan ting och text* (1997). Tillsammans med boken *Historisk arkeologi vidgar fälten* rotades begreppet i debatter i META. De kom att innebära att den historiska arkeologin kan definieras utifrån sitt metodologiska angreppssätt. Perspektivet spreds även i övriga Norden, dock utan att få en lika självklar position som i Sverige. Det amerikanska inflytandet i olika delar av Norden kan ha spelat roll för den relativa begränsningen av historisk arkeologi, men även aspekter som fornminnesskydd och antikvarisk praktik. Exempelvis har medeltidsarkeologin i Norge haft svårt att ta steget mot en bredare historisk arkeologi på grund av åldersrekvisitet i fornminneslagen.

Den lundensiska vändningen kom att betyda att ämnet historisk arkeologi inte fastnade i den visserligen framgångsrika men eurocentriska nordamerikanska definitionen: historisk arkeologi som studiet av perioder som präglas av europeiskt inflytande, i praktiken efter 1492. En definition som, trots den tidiga spanska kolonialismens begränsade betydelse för nordeuropeisk arkeologi, har blivit utbredd i både Nordamerika och Europa. Detta gäller även trots att läs- och skrivkunnighet förekom inom stora delar av de amerikanska kontinenterna. Även i Skandinavien började arkeologer använda begreppet historisk tid, inte avseende perioden från järnålder till idag, utan perioden efter 1492. Inom kulturmiljövården och museivärlden kom benämningen

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

historisk tid att användas i kontrast mot medeltiden och beteckna perioden efter medeltiden.

Ett uppenbart problem i amerikansk arkeologi har varit, och är fortfarande, åtskillnaden mellan den historiska arkeologin som rör européer och den förhistoriska arkeologin som rör urfolken. Föreställningen om att sakna historia (jfr Wolf 1982), har betytt att man även kommit att sakna historisk arkeologi. I mötet mellan Christoffer Columbus, hans besättning, och tainos på Guanhani, senare av européer kallad San Salvador i oktober 1492, kom en rad händelser och processer att utvecklas, varav många väl kan fångas genom den historiskarkeologiska triangulering (t.ex. Deagan & Cruxent 2002). Samtidigt hade arkeologer och historiker länge studerat Karibiens förflutna utan att mötas och utan att källmaterialen triangulerats.

James Deetz (1930–2000) var inte först, men han kom att bli tongivande i att synliggöra den här problematiken och ge den afrikanskättade befolkningen i Nordamerika en plats i den historiska arkeologin. Vi är många som läst om Cato Howe, en frigiven före detta förslavad person som levde i en stuga i Parting Ways, Massachusetts, efter frihetskriget på 1780-talet (Deetz 1977, s. 187–211). Genom Deetz kom Howe att bli en person, inte bara en gestalt eller figur, utan en medmänniska i det förflutna. Genom sin mikrohistoriska arkeologi tar Deetz spjärn mot den egna strukturalismen och fram träder en individ. Så blev emellertid inte fallet för de amerikanska urfolken. Av någon anledning, kom detta myller av människor och denna mångfald av erfarenheter att stå utanför Deetz arbeten, i Plimoth Massachussetts, i Flowerdew Hundred, Virginia, och i andra områden.

Det dröjde långt in på 2000-talet innan den historiska arkeologin i Nordamerika breddades och började inkludera urfolk. Detta skedde i och med framväxten av en inriktning som gick bortom föreställningen om *The Contact*, det emblematiska och föreställda handslaget mellan urfolk och européer. Fokus flyttades därmed från de tänkta ögonblick då det moderna Amerika anses ha skapats. I *The Death of Prehistory* pekar Peter Schmidt och Stephen Mrozowski ut den koloniala slagsidan som inryms inte bara i arkeologin i allmänhet, utan i förhistorisk arkeologi i synnerhet (Schmidt & Mrozowski 2013). Föreställningen om folk utan historia, som följdriktigt levde och lever i ett etnografiskt presens utan vare sig historia eller framtid, präglar enligt dem mycket av den anglosaxiska arkeologin.

På ett konkret plan är detta märkligt, om än inte oförståeligt. De äldsta skriftliga källorna om Nordamerika rör ju faktiskt ofta urfolken, fastän de inte är skrivna av dem. Källorna må komma utifrån, som i Erik Rödes saga, men de berättar om händelser som involverat urfolk, sannolikt rörande nordbornas möte mi'kmaq (micmac) i vad som i dag kallas Nova Scotia omkring år 1000. Ett annat exempel är Johan Smiths

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

berättelser om mötet med Powhatan i början av 1600-talet, ikoniska texter för den västra hemisfären. Märkligt nog har de dock först nyligen gett Powhatan en plats i den historiska arkeologin (jfr Horning 2006). Schmidt och Mrozowski påtalar, med utgångspunkt i Eric Wolfs arbete (1982), den koloniala grunden i uppdelningen mellan en förhistorisk arkeologi för urfolk, åtskild från en historisk arkeologi för européer och senare deras slavar. De amerikanska urfolken räknas sällan, utan anses i hög grad fortfarande som folken utan historia och därmed inte av relevans för historisk arkeologi.

Schmidts och Mrozowskis kritik kan delvis appliceras i Europa. Vårt källäge och vår historia är annorlunda, men här finns samtidigt tydliga likheter liksom goda möjligheter för historisk arkeologi att utvidgas i riktning mot nordligare breddgrader. Den nordliga arkeologins praktik – alltså arkeologin som avser Mellan- och Nordskandinavien – är i regel en arkeologi med grunden i förhistorisk metodologi trots förekomst av både skriftliga och visuella källor. Med inspiration från Schmidt och Mrozowski är det tydligt att här saknas en historisk arkeologi som omfattar detta vidsträckta område.

Genom sin mångfald av källmaterial och sin metodologiska bredd har den historiska arkeologin en lång tradition av emancipatorisk betydelse (t.ex. Gould m.fl. 2019). Migration, ekonomisk och social underordning, utsatthet, genus och kön, är områden som med pregnans undersökts inom den historiska arkeologin och där det finns stor utvecklingspotential. Den triangulerande praktiken kan med fördel kompletteras med en intersektionalisering. Metoderna kan tydligt knytas till teorier om exempelvis genus, etnicitet och socioekonomisk position.

Genom att lyfta fram kön och genus, socioekonomisk position, etnicitet, tradition och kultur, öppnar mötet mellan teoretiska förståelser och de metodiska perspektiven, trianguleringen, för fördjupad kunskap om det förflutna. Genus har strukturerats på en mängd sätt genom historien. Att vara barn eller gammal har haft olika betydelse och funktion i olika samhällen och i olika socioekonomiska positioner. Klass, status, över- och underordning, har skapats och distingerats på olika sätt från trälen till torparen, från bonden till borgaren och från prästen till adelspersonen. Kring allt detta finns de interkulturella relationerna. För att nå än djupare i förståelsen och kunskapen om denna och andra historiska processer kan den historiska arkeologin vidga trianguleringen och tillföra fler perspektiv i form av en teoretisk intersektionalisering (Crenshaw 1987; Voss 2008): ett sätt att se möten mellan olika erfarenheter (empiriska källor) och teoretiska perspektiv.

Intersektionella praktiker

Amsterdam brukar beskrivas som kapitalismens vagga och ett nav

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

under tidigmodern tid: en mötesplats mellan människor och erfarenheter från snart sagt hela den tidigmoderna världen. Här skedde bland så mycket annat under 1500-talet återföreningen eller återkopplingen mellan de sefardiska judiska traditionerna i väst och de ashkenaziska från öst i skuggan av den iberiska reqonquistans fördrivningar (Schama 2017). I Amsterdam möttes öst och väst, nord och syd, Amerika, Afrika, Asien och Europa. Korsvägarna i staden fick tidigt globala dimensioner.

Ett exempel på korsande vägar är stadsdelen Vlooienburg i sydöstra centrala Amsterdam. En stadsdel på en konstgjord ö från 1590-talet som kom att domineras av judisk och skandinavisk befolkning. Stadssaneringar vid Waterlooplein på 1980-talet ledde till arkeologiska undersökningar av ett stort antal tomter från framför allt 1600-talet vilka analyserats och tillgängliggjorts av Marijn Stolk (2022).

Bland annat visar studier av djurbensmaterialet hur kosherregler efterlevdes i några av hushållen. Även den rikliga mängden portugisisk och nederländsk majolika visar på användning i allt från det vardagliga köket till firandet av sabbaten eller sedermåltiden vid pesachfirandet. I andra judiska hushåll kunde kosherrpraktikerna inte spåras vilket pekar på flexibilitet, individuell agens, men även hur judiskt liv kan ha påverkats av över hundra år av katolskt förtryck i diasporan.

Trots avgränsande kanaler var Vlooienburg inte en avskild enhet eller en etnisk enklav. Inte heller är det spåren av en tomhetens arkeologi – alltså en arkeologi om frånvaro vilket präglar mycket av den hög- och senmedeltida judiska historien i Centraleuropa (Andrén 2015). Interkulturella relationer präglade Vlooienburg som förutom den judiska befolkningen (här bodde bland annat Baruch Spinoza, 1632–1677), också präglades av både afrikanska och skandinaviska grupper. Det var här som konstnären Rembrant (1606–1669) bodde och avbildade inte bara sina judiska utan även sina afrikanska grannar (fig. 1). Om skandinaverna hamnade under ritstiftet eller på duken finns inga uppgifter.

Med erfarenheterna från Vlooienburg för ögonen kan blicken vändas mot norr och Skandinavien. I samband med de omfattande arkeologiska undersökningarna av stads-

Fig. 1. Afrikansk kvinna. Rembrant c. 1630. Rijksmuseum, Amsterdam.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

hotellstomten, kvarteret Traktören i Enköping, under sent 2010-tal, framkom välbevarade äldre strukturer och ett mycket omfattande medeltida fyndmaterial. Bland de många fynden påträffades den avsågade spetsen av en bit renhorn med en geometrisk inristning av samisk typ på vardera sidan (Bäck 2025). Hornbiten kan vara en rest efter kammakeri eller annat hantverk – vanligt i de tidigmedeltida skandinaviska städerna (jfr Karlsson 2016) – men det påträffades inte i ett hantverks- eller avfallslager utan direkt på den infiltrerade strandsanden, daterad till 1170–1190. Fyndet av den här renhornsspetsen berättar om kontakterna med nordligare områden och om renens ökade betydelse under medeltiden.

Jakten på vildren med både passiva och aktiva metoder ökade under yngre järnåldern samtidigt som tamrenskötseln växte från enstaka tama lockrenar till semitämjda renhjordar. Fynden av samiska hornskedar och väskbyglar från Birka, Sigtuna och Uppsala berättar om de sociala och ekonomiska kontakterna mellan nordbor och samer som präglade övergången mellan yngre järnålder och tidig medeltid (Zachrisson 2022). Ynglingaättens ingiften i samiska familjer kan även spåras i den materiella vardagen – i gravarna i Vendel – och fynden i de tidigmedeltida städerna (Zachrisson 1997, s. 195; Aalto 2016, s. 166; jfr även Callmer m.fl. 2024).

Denna interkulturella historia uppmärksammas sällan och ses vanligen som förfluten, utan kontinuitet framåt i tiden. De nordliga–samiska banden skulle ha brutits och upphört någon gång vid medeltidens början. I analogi med situationen i Nordamerika finns en utbredd föreställning om de försvinnande samerna (jfr Rubertone 2000). Men även här, i Skandinavien, kan den historiska arkeologin ge andra svar. Om vi flyttar blicken knappt 20 mil norrut från Enköping och besöker det senmedeltida Falun ges en ögonblicksbild av ett interkulturellt och mer nära förflutet.

Här, strax utanför en av det senmedeltida och tidigmoderna Skandinaviens viktigaste städer, på gården Sjulsarvets ägor, påträffades 1929 en antropomorf träfigur nedgrävd i en mosse. Figuren hittades tillsammans med klövar och djurpäls från ren eller älg (Wehlin & Bennström 2022). Länge trodde man att träfiguren var från sten- eller bronsålder men med ^{14}C-dateringar av föremålet i början av 2000-talet kan den dateras till mitten av 1400-talet (jfr Oldeberg 1957, s. 249–250).

I jämförelser med andra liknande föremål är det tydligt att ”gubben” är en värro muorra – ett samiskt offerträ – en materiell manifestation av det gränslösa mötet mellan människa, natur och supernaturliga aktörer (Mebius 1968, s. 96–98). Figuren hade avsiktligt offrats vilket kan peka på att myren återkommande besökts av samer och att det sannolikt bott samer i Falun med omnejd vid medeltidens slut. Skriftliga belägg för samiska bosättningar

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

i Bergslagen finns också från 1500-talet (Nordin 2022).

Fyndet av en bit renhorn från 1100-talet i Uppland och en värro muorra från 1400-talet i Dalarna kan ses som slumpvisa, men dessa och liknande fynd från Mellanskandinaviens städer sedda i ljuset av de skriftliga uppgifterna, berättar om en både nomadiserande och bofast samisk befolkning. De urbana platserna var kontaktytor mellan individer och grupper med olika tradition, bakgrund och livsåskådning. Dessa mötesplatser har inte bara berört de östra, södra, och västra kontakterna, utan även de nordliga.

Mellan mikrohistoria och mikroarkeologi

De här tre exemplen från nordvästra Europas historiska arkeologi, från tidig medeltid till tidigmodern tid, kan ses som tre olika ansatser till mikrohistoriska berättelser utifrån tre olika förflutna landskapsrum. Tre städer med globala omland. Ansatserna är mikrohistoriska då de utgår från en närläsning av en begränsad kronotop men med vidsträckta geografiska konnotationer. Samtidigt är de mikrohistoriska i Carlo Ginzburgs (1993) och Giovanni Levis (2012) efterföljd genom att de syftar till att illustrera något större; att vara projektionsyta för förståelse av en större samtid, en zeitgeist; en droppe som speglar världen. För att förstå den förflutna världens myller och mångfald behöver vi möta dessa de minsta beståndsdelar eller med Daniel Rosches ord förstå både materialiteten och diskursen – praxisen och strukturen (Rosches 2003).

Egentligen är det ju det som historiska arkeologer alltid gör, men kontakten med mikrohistorien har minskat då den senare till del kom att utvecklas till person- och lokalhistoria. Den mikrohistoriska traditionens kärna präglas precis som historisk arkeologi av ständigt skiftande perspektiv och ett fokus på rörelserna i det förflutna. Vi väljer det lilla för att kunna se det stora, människans och det materiellas rörelse. Eller som Göran Rydén i sin omfattande mikrohistoriska studie av Dannemora bergslag i Uppland under 1700-talet där lantmäteriakter, bouppteckningar och lönelistor tar läsaren genom portlidret till frälsebonden Eric Mattsons och Maria Mattsdotters gård i Roddarne i Hökhuvuds socken 1753.

Genom att arbeta med en stor uppsättning historiska källor kan makarnas rörelser från kolningsskogen till gårdstunet, från Roddarne by till Gimo bruk, kartläggas med ovanlig skärpa (Rydén 2025, s. 187–188). Samtidigt var Mattson och Matsdotter bara två individer av de mellan 20 000 och 30 000 människor, det myller av arbetare, hustrur, pigor och daglönare, som verkade i Dannemora bergslag under 1700-talet. Verksamheten hade ur bruksägarnas perspektiv två syften: att berika dem själva och förse den globala världen med stångjärn för stålproduktion. Stålet var helt centralt för de redskap som röjde, grävde och

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

högg på de karibiska plantagerna och försåg konsumenterna med socker och bomull (Evans 2012).

Dessa helt avgörande aspekter hade lätt kunnat missas om de studerats med en platt ontologi där kolryssen, klänningen, rågåkern, gruvan och hackan hade särkopplats från människorna och studerats som materiella entiteter utan historiskt sammanhang. Konstaterandet kanske är banalt men centralt för den historiska arkeologin.

Mikrohistoria och historisk arkeologi delar verktygslåda: materialiteten liksom lantmäterihandlingen, bouppteckningen tillsammans med det avbildande källmaterialet och själva rummet, den geografiska och topografiska platsen. Förutom de arkeologiska undersökningarna och de byggnadsarkeologiska uppmätningarna skiljer det sig tämligen lite mellan de historiska arkeologernas och mikrohistorikernas arbetssätt (Ribeiro 2019). De flesta historiska arkeologer gör ju någon form av mikroarkeologi eller mikrohistoria med ögonen på de sammanflätade relationerna – kopplingen mellan det lokala och det globala, mellan materialitet och struktur (jfr Carelli 2003).

Överlappen mellan historisk arkeologi och mikrohistoria i fråga om arbetssätt ska inte blandas samman med mikroarkeologi. I Sverige lanserades en mikroarkeologi under det tidiga 2000-talet vilket ledde mot en annan riktning än det internationella akademiska mikrohistoriska fältet och dess rötter i Annalesskolan och New Cultural History (jfr Biersack & Hunt 1989; Cornell & Fahlander 2002). Den bottnade i en annan tolkning av ”mikro”; mer bokstavlig och tydligt avseende analyser av de minsta beståndståndsdelarna vid en arkeologisk undersökning (jfr Weiner 2010). Mikroarkeologin i Sverige kom på så sätt att (hittills) mest ägnas åt förhistoriska frågeställningar samtidigt som den utgått från andra perspektiv och referensramar än de Ginzburg, Levi eller Roches pekat ut. Av den anledningen har den historiska arkeologin mycket att vinna på att ansluta sig till den mikrohistoriska strömningen snarare än den förhistoriskt inriktade mikroarkeologin. Den historiska arkeologin kan skriva en materiellt baserad global mikrohistoria utifrån sakkunskap, perspektiv och metoder och genom detta uppnå ny kunskap, utan att vi tappar vår arkeologiska identitet.

Källpluralismen

Den historiska arkeologins triangulerande metod, tillämpad utifrån ett intersektionellt teoretiskt perspektiv kan också användas till att problematisera den i kulturhistoriska studier ofta använda ”källpluralismen”. Tanken om källpluralism formulerades av Janken Myrdal och definieras som ett källkritiskt perspektiv med grund i bristen på vissa typer av historiska källor vilket uppvägs av kompensatoriska insatser genom användningen av andra källor som exempelvis arke-

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

ologiska fynd och avbildande källor (Myrdal 2007, s. 504; 2012).

Historiska arkeologer bidrar här med ett mer holistiskt perspektiv. De materiella, spatiala och visuella källorna är ju inte värdefulla som kompensatoriska element gentemot de skriftliga källorna utan har tydliga utsagovärden i sig själva. Särskilt genom deras spatiala sammanflätning. Tillsammans skapar dessa källor något annat. Vi ser, eller eftersträvar åtminstone att se, dessa olika källmaterialtyper som likvärdiga och symmetriska i sin ontologi. De materiella, avbildande och skriftliga källorna tenderar att berätta olika historier men bidrar på likvärdiga premisser till analysen. Utan det triangulerande perspektivet riskerar vi att missa skärningspunkten mellan historiska rörelser och platsbundenhet som exemplifieras genom analyserna av Roddarne, Sjulsarvet, kvarteret Traktören eller Vlooienburg.

I ett triangulerande perspektiv betonas mötet och symmetrin (eller avsaknaden av denna) mellan ting, text och bild och hur de kan ge olika kunskap om förflutna samhällen. Ett tydligt exempel är bouppteckningen. Det är ett välkänt faktum att bouppteckningen trots sin skärpa enbart ger en aspekt av det förflutna hushållet, på samma sätt som arkeologin kan ge andra delar (jfr Bringéus 1974; Falk 2025). Vi kan förundras över de mest häpnadsväckande keramik- eller glasfynd, men sällan finns de upptagna i borgarens eller torparens bouppteckning. Det som vi som arkeologer värderar har sällan uppmärksammats i det förflutna. Hade vi fått chansen att sätta spaden i jorden i Roddarne hade fynden berättat om bosättningarna under tidigmodern tid, men vi kan inte veta hur och inte på vilket sätt som fynden skulle avvika från Maria Mattsdotters bouppteckning.

Keramikfynden, hur de än sett ut, skulle emellertid berätta en annan historia än bouppteckningens (jfr Bedell 2000). Och till detta kommer de uppenbara etnicitets-, genus-, och klassaspekterna. Färre bouppteckningar, i relation till befolkningsmängd finns för icke majoritetssvenskar, kvinnor och egendomslösa. Innehållen är annorlunda och för äldre tid saknas de oftast. Bouppteckning måste tolkas genom en triangulerande metod och utifrån ett intersektionellt anlagt teoretiskt perspektiv.

De arkeologiska undersökningarna av torpet Lappatäkta i Järvsö, Hälsingland kan exemplifiera detta genom både fyndmaterial och bouppteckningar. De samiska familjerna som bodde här mellan 1786 och 1813 visar hur de materiella spåren tydligt avviker från de skriftliga (Björck & Blennå 2020; Nordin kommande). I en bouppteckning efter Nils Andersson från 1806 nämns ovanligt nog en uppsättning sex porslinstallrikar (RA, Bouppteckningar, Järvsö 1806) men den barocka och vid tiden minst 100 år gamla glaspokalen i façon de Venice-stil som påträffades vid den arkeologiska undersökningen nämns inte i vare sig den eller en

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

tidigare boupptеckning från samma stuga 1797. Kanske var kärlet trasigt vid boupptеckningstillfället eller så berättar detta fynd om något annat? Inte heller påträffas spår av övriga föremål som listats. Fynden berättar en helt annan historia om identitet, tradition och konsumtion i kontrast mot boupptеckningens mer ekonomiskt betingade lista med fokus på försörjning och arbetsliv.

Mot en global nordlig historisk arkeologi

Att fördjupa trianguleringen kan också innebära att bredda den geografiskt. Liksom mikrohistoria kan vara globalhistoria kan historisk mikroarkeologi vara global. Också det nordliga rummet kan studeras med globala perspektiv. De subarktiska skogs-, sjö-, och fjällområdenas arkeologi har länge präglats av att vara tekniktung. Laborativa perspektiv och metoder har en stark position och har utgjort en slags väg till nordlig källpluralism där markkemin och fosfaterna tagit den roll som skriftliga och avbildande källor annars har i den historiska arkeologin. Kanske är detta ett av skälen till frånvaron av historiskarkeologiska perspektiv i nordlig arkeologi.

De kontinentala äldre källorna som berör Norden, de medeltida diplomen och yngre skrifter som domböcker och prästrelationer används som digitala facit: antingen kan bosättning beläggas eller inte. Antingen bedrevs renskötsel eller inte. Världen utanför är ofta avskild från det nordliga. Det äldre samiska kulturarvet förstås i ljuset av inre utveckling och yttre naturgeografiska omständigheter (jfr Welinder 2008). Den tidigmedeltida högkonjunkturen, digerdöden, den senmedeltida agrarkrisen, den tidigmoderna globaliseringen är betydande processer som sällan anses beröra den samiska historien och arkeologin.

På 900-talet anlades en grupp kåtor i en dalgång högst upp i Arjeplogsfjällen, mitt i övergången mellan Hornavans sjösystem och Atlantkusten. Platsen kallas Skärrim och har undersökts av Ingela Bergman och Lars Liedgren (Bergman 2021; fig. 2). Lämningstypen kallas stallotomtningar, omtvistade lämningar som växelvis tolkats som samiska eller norröna. Idag råder emellertid konsensus att dessa lämningar som påträffas från Jämtlandsfjällen i söder till norra Lappland, som i regel dateras till vikingatid och tidig medeltid, är samiska (jfr Holm 2016). Om bosättningarna ska knytas till den tidiga tamrenskötseln eller till vildrensjakten är omdiskuterat men att de kan kopplas till fjällets resurser och kontakter över Kölen är tydligt.

Framför allt kan dessa kåtalämningar förstås i ljuset av den ekonomiska och sociala expansionen som präglade den sena yngre järnåldern och den tidiga medeltiden i norra Skandinavien, den karolingiska renässansen och det stabila klimat som rådde i Saemie/Sápmi såväl som i övriga Skandinavien. Expansionen i de alpina områdena har även parallel-

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Fig 2. Kåtalämningar i Skärrim, Arjaplouvve/Arjeplog, L1992:8065. Foto: Jonas Monié Nordin.

ler på lägre höjd, längre söderut och präglas av möten mellan olika traditioner. Det var inte bara samer som ökade sin närvaro i fjällvärlden utan även den norröna befolkningen (jfr Skogstrand 2023). Ädelmetalldepåer och offerfynd, samt just stallotomtningar är uttryck för denna utveckling (Mulk 1994; Hedman 2003).

Expansionen i norr och i det vikingatida Norden skedde i en bredare kontext, bland annat i relation till Karl den Stores rike och de brittiska öarna. Det var från Skärrim och andra platser och miljöer som pälsverken skaffades för att hamna i Aachen eller Wessex (Mulk 1996). Den rörelse som kan ses från skogslandet och uppåt, västerut med uppförandet av bosättningar på fjället som i Skärrim var del i en större rörelse (Bergman m.fl. 2007).

Vad som tidigare setts som hastiga möten mellan ett majoritetssamhälle och en försvinnande folkspillra i underordnade positioner kan i stället ses som alliansskapande, relationsbyggen, omvänt beroendeskap. Eller som Solveig Wang betonar att det så kallade *Finnköpet*, som tidigare setts som nordliga patriarkala exploateringar, hellre bör förstås som en del av maktens territorialisering, en lokal version av det framväxande feodala samhället (Wang 2023, s. 151–177). Finnköp, landnam och kåtor på fjället kan alla tre ses som utslag för en förmodern globalisering.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Avslutning

Den historiska arkeologins triangulerande perspektiv kombinerade med intersektionella tolkningspraktiker har handfasta bevekelsegrunder. Erik Cinthio påtalade 1988 den framväxande medeltidsarkeologins nära relation till den antikvariska praktik som utvecklades i Sverige under 1960- och 1970-talen (Cinthio 1988). Modernisering krävde historiskarkeologisk kompetens. Efter de senaste ändringarna av Kulturmiljölagen och införandet av ett åldersrekvisit 2014 upprepas denna historia. Historiskarkeologiska undersökningar genomförs idag i en omfattning utan historiskt motstycke. Huvuddelen av uppdragsarkeologin som bedrivs i landet är just historisk arkeologi, från yngre järnålder till modern tid. Ibland utförd av förhistoriker, ibland inte.

Just nu tränas och utbildas den nya generationen historiska arkeologer och de utför och applicerar i praktiken det triangulerande metodpaketet för en mer inkluderande, intersektionaliserande och interkulturell historisk arkeologi. Här utförs en mikrohistorisk arkeologi med global relevans med utvecklad och holistisk källpluralism. Framtidens historiska arkeologi kommer bli än mer angelägen, för allt fler och täcka en större del av det förflutna i både tid och rum. Fler oberättade historier väntar på att förtäljas.

*

Texten är en omarbetad version av den presentation som hölls vis seminariet i historisk arkeologi vid institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet 27 oktober 2025.

Jonas Monié Nordin
Professor i historisk arkeologi,
Lunds universitet
jonas.monie@ark.lu.se
ORCID 0009-0009-2695-2265

Referenser

Aalto, S. 2016. *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Andersson, H.1988. Medeltidsarkeologi – funderingar kring identitet och förhållningssätt, *META* 1988: 1–2, 63–69.

Andrén, A. 1997. *Mellan ting och text: en introduktion till de historiska arkeologierna*. Eslöv, Symposion.

Andrén, A. 2002. Efter medeltidsarkeologi? *META* 2002:2, 22–29.

Andrén, A. 2015. Tomhetens arkeologi: spår av judarnas medeltida fördrivning. *Utkanter och marginaler: 31 texter om kulturhistoria: en vänbok till Birgitta Svensson*. Larsson, M., Palmsköld, A., Hörnfeldt, H. & Jönsson, L-E. (red.). Stockholm: Nordiska museets förlag, 217–227.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Bedell, J. 2000 Archaeology and Probate Inventories in the Study of Eighteenth-Century Life, *Journal of Interdisciplinary History* XXXI:2, 223–245.

Bergman I, Östlund L, Zackrisson O, Liedgren L. 2007. Stones in the snow: a Norse fur traders' road into Sami country. *Antiquity* 312, 397–408.

Bergman, I. 2021. *Skärrim och berättelsen om fjällens kulturlandskap*. Arjeplog: Silvermuseet.

Biersack, A. & Hunt, L, A. (eds). 1989. *The new cultural history*. Berkeley: University of California Press.

Billig, M. 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage.

Björck M. & Blennå I. 2020. Lappatäkten – ett sockenlappsboställe i Järvsö. Rapport Länsmuseet Gävleborg 2020:08. Gävle.

Bringéus, N-A. 1974. Boupptecknings som etnologisk källa. *Vetenskapssocieteten i Lund årsbok*, 1974. Lund.

Bäck, M. 2025. Från sameland till Alexandria – via Enköping. I Hedenstierna-Jonsson, C., Kjellström, A., Ljung, C. & Qviström, L. (red.). *Fragment av föremål, platser, kroppar och ord. En vänbok tillägnad Torun Zachrisson*. Uppsala universitet/Upplandsmuseet: Uppsala, 132–133.

Callmer, J., Gustin, I. & Roslund, M. 2024. Baltic Finnic and Scandinavian Socila Interaction in the Fur-hunting North, c AD 700–1200, *Medieval Archaeology* 68:2, 331–357.

Carelli, P. 2003. *Krapperup och det feodala landskapet: borgen, bygden och den medeltida bebyggelseutvecklingen i en nordvästskånsk socken*. Nyhamnsläge: Gyllenstiernska Krapperupstiftelsen.

Cinthio, E. 1988, Examensämnet Medeltidsarkeologi. *META* 1–2: 1988, 3–14.

Crenshaw, K. 1997. Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *Feminist legal theories*. London: Routledge 23–51.

Cornell, P. & Fahlander, F. 2002. *Microarchaeology, materiality and social practice. Current Swedish archaeology* 2002, s. 21–38).

Deagan, K. & Cruxent, J. M. 2002. *Columbus's outpost among the Tainos*. New Haven: Yale University Press.

Deetz, J. 1977. *In small things forgotten : The archaeology of early American life.* New York: Anchor Press.

Evans, C., 2012, The Plantation Hoe: The Rise & Fall of an Atlantic Commodity, 1650–1850. *The William and Mary Quarterly* 69:1, 71–100.

Falk, M. 2025. *Wealth, consumption, and industriousness: evidence from southern Sweden, 1570–1860*. Lund: Lunds universitet.

Ginzburg, C. 1993. Microhistory. Two or three things that I know about it. *Critical Inquiry* 20:1, 10–35.

Gould, D. R., Herbster, H., Pezzarossi, H. L., & Mrozowski, S. A. 2019. *Historical Archaeology and Indigenous Collaboration: Discovering histories that have futures*. Gainsville: University Press of Florida.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Haggrén, G. 2019, Historisk arkeologi i det forna Östsverige. *META* 2019, 79–105.

Hedman, S-D. 2003. *Boplatser och offerplatser: ekonomisk strategi och boplatsmönster bland skogssamer 700–1600 AD*. Umeå: Umeå universitet.

Holm, O. 2016. Stalotomterna, samerna och Hålogalands stormän: svar på Anders Wepsäläinens replik. *Fornvännen* 111:3, 201–204.

Horning, A. 2006. Archaeology and the construction of America's Jamestown. *Post-Medieval Archaeology*, 40:1, 1–27.

Karlsson, J. 2016. *Spill: om djur, hantverk och nätverk i Mälarområdet under vikingatid och medeltid*. Stockholm: Stockholms universitet.

Levi, G. 2012. Microhistory and the Recovery of Complexity. *Historical knowledge in quest of theory, method and evidence*. Fellman, S. & Rahikainen, M. (red.). Newcastle: Cambridge Scholar Press, 121–132.

Martins, H. 1974. Time and Theory in Sociology, *Approaches to Sociology*, Rex, J. (red.). London: Routledge.

Mebius, H. 1968. *Värro : studier i samernas förkristna offerriter*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

Myrdal, J. 2007. *Källpluralismen och dess inkluderande metodpaket*. Historisk tidskrift, 127:3, 495–504.

Myrdal, J. 2012. Source Pluralism as a Method of Historical Research. *Historical knowledge in quest of theory, method and evidence*. Fellman, S. & Rahikainen, M. (red.). Newcastle: Cambridge Scholar Press:, 155–189.

Mogren, M. Roslund, M., Sundnér, B. & Wienberg, J. 2009. Historisk arkeologi vidgar fälten. *Triangulering: historisk arkeologi vidgar fälten*. Mogren, M. Roslund, M., Sundnér, B. & Wienberg, J. (red.). Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, 7–11.

Mulk, I-M. 1994. *Sirkas: ett samiskt fångstsamhälle i förändring Kr.f.–1600 e.Kr*. Umeå: Umeå universitet.

Mulk, I-M. 1996. The role of the Sámi in fur trading during the late Iron Age and Nordic medieval period in the light of the Sámi sacrificial sites in Lapland, Northern Sweden. *Acta Borealia*, 13:1, 47–80.

Nordin, J.M. 2022. *Samisk historia i Sverige och Stockholm. Från Molnby till Paradiset*. Stockholm: Stockholmia förlag.

Nordin J.M. under utgivning. Between Assimilation and Perseverance. The Historical Archaeology of Three Sámi Cabins in Central Sweden from ca. 1780–1900. *Historical Archaeology*.

Oldeberg, A. 1957. Några träidoler från förhistorisk och senare tid. *Fornvännen* 52, 247–258.

Olsen, B. 2010. *In defense of things: archaeology and the ontology of objects*. Lanham: AltaMira Press.

Ribeirio, A. 2019. Microhisotry and Archaeology: Some Comments and Contributions. *Papers from the Institute of Archaeology* 28:1, 1–26.

 DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Rosche, D. 2003. *The history of everyday life. The birth of consumption in France, 1600–1800*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rubertone, P. E. 2000. The historical archaeology of Native Americans. *Annual review of anthropology* 29:1, 425–446.

Rydén, G. 2025. *Det stora jernsystemet: arbete och hushållning i 1700-talets Dannemora bergslag*. Stockholm: Appell förlag.

Schama, S. 2017. *The story of the Jews Vol 2, 1492–1900*. New York: Harper Collins Publishers.

Schmidt, P. R. & Mrozowski, S. A. (red.). 2013. *The death of prehistory*. Oxford: Oxford University Press.

Skogstrand, L. 2023. Round or square? Ethnic processes and Saami dwelling practices in Hallingdal, southern Norway. *Acta Borealia*, 40:1, 19–45.

Stolk, M. 2022. *The Archaeology of Vlooienburg. The materiality and daily life in multicultural Amsterdam, 1600–1800*. Amsterdam: University of Amsterdam.

Voss, B. L. 2008. *The archaeology of ethnogenesis: Race and sexuality in colonial San Francisco*. Berkely: Univerity of California Press.

Wallerström, T, 1995. *Norrbotten, Sverige och medeltiden : problem kring makt och bosättning i en europeisk periferi.* Almqvist & Wiksell International.

Wang, S. 2023. *Decolonising Medieval Fennoscandia: An Interdisciplinary Study of Norse-Saami Relations in the Medieval Period*. Berlin, Boston: De Gruyter.

Wehlin, J. & Bennström, G. 2022. Sejtar. *Samiska spår. Dalarna–Gävleborg–Västmanland*. Wehlin, J., Cassé, S. & Andersson, M. (red.). Västerås: Dalarnas Museum/Gävleborgs museum, 79–81.

Wienberg, J. 2005. Historisk arkæologi i samtiden. *META* 2005:2, 66–76.

Weiner S. 2010. *Microarchaeology: Beyond the Visible Archaeological Record*. Cambridge: Cambridge University Press.

Welinder, S. 2008. *Jämtarna och samerna kom först*. Östersund: Jamtli förlag.

Wolf, E. 1982. *Europe and the people without history*. Berkeley. University of California Press.

Zachrisson, I. (red.). 1997. *Möten i gränsland : samer och germaner i Mellanskandinavien*. Statens historiska museum.

Zachrisson, I. 2022. Skedar av horn från det äldsta Sigtuna. *Situne dei*. 6–23.

© 2026 Författaren/författarna

Denna artikel publiceras med öppen tillgång under villkoren i Creative Commons Erkännande-licensen (CC BY 4.0), som tillåter användning, spridning och reproduktion i vilket medium som helst, förutsatt att originalverket är korrekt citerat.

DOI: https://doi.org/10.59008/meta.2026.65108

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Att skriva i META Historiskarkeologisk tidskrift

META Historiskarkeologisk tidskrift välkomnar vetenskapliga artiklar inom ramarna för hela det historiskarkeologiska fältet. Artikelförslag och intresseanmälningar kan skickas när som helst under året till tidskrift@histark.se, med en kort redogörelse för tema, innehåll, uppskattad längd och antal bilder. Redaktionen meddelar därefter om artikelidén är lämplig för publicering i META.

Manuskript ska vara redaktionen tillhanda senast 1 februari för att artikeln, om den accepteras, ska kunna publiceras i nästkommande nummer av tidskriften. Redaktionen beslutar om urval.

META är en vetenskaplig tidskrift. Tidskriften använder sig av två olika granskningsförfaranden. Dels sakkunniggranskning i form av *double-blind peer review* (artiklar, sakkunniggranskade), dels ett förenklat granskningsförfarande (artiklar, icke sakkunniggranskade). Den författare som vill publicera sig i tidskriften anger vilket av dessa förfaranden som ska tillämpas.
Manuskript som inlämnas till tidskriften ska vara anonymiserade. Texten ska som mest omfatta 40 000 tecken inklusive blanksteg. Texten kan skrivas på danska, norska, svenska eller engelska och ska vara väl språkgranskad.

Författare ansvarar själva för innehållet i sina texter. Redaktionen förbehåller sig rätten att göra ett urval bland insända bidrag även efter granskning.

Se vidare författarinstruktioner här: https://publicera.kb.se/meta

Publicering och tryck
META Historiskarkeologisk tidskrift publiceras samt trycks och distribueras i samband med Historiskarkeologiska föreningens årsmöte. Artikelförfattare erhåller två tryckta exemplar av tidskriften. Ett digitalt särtryck förmedlas till författaren efter publicering. Tidskriften tillämpar open access och är fritt tillgänglig online via Kungliga bibliotekets plattform Publicera: https://publicera.kb.se/meta.

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

HISTORISKARKEOLOGISK TIDSKRIFT

META

H

2026

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33

Love M. Pahlman och Christoph Kilger	Hamnar och ”Den gotländska kusten” Nya perspektiv på Västergarn som hamnmiljö
Henrik Alexandersson	Lillebåten – om ett föremåls rörelse mot ett försvinnande
Kristina Jonsson och Anders Hansson	Historiskt fiske i Jämtlands län. Ett outforskat område
Peter d’Agnan	Bulverket, forskningen och potentialen i en nästan 100 år gammal forskningsingång
Andreas Widerberg	Kusön och Kusö kalv – kolning, sjöfart och jakt utanför Axmar bruk
Philip Tonemar och Mikael Bertheau	Tranbodarna vid Stadsgården – spåren efter Stockholms äldsta vattenanknutna industri
Jes Wienberg	Trelleborgar – vikingatidens drömarkitektur
Rune Edberg	Sigtunas glasringar, minnen av en medeltida modefluga
Jonas Monié Nordin	Historiskarkeologiska korsvägar – riktningar för en vidgad triangulering

META

H

2026

Downloaded by 216.73.217.17 2026-11-19 20:35:33